

การเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด : การศึกษาแบบสร้างทฤษฎีฐานราก

Retirement Preparation for The Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited Officers: A study for grounded theory

วรชัย สิงห์ฤกษ์¹

warachai.sin@stou.ac.th

พิทักษ์ ศิริวงศ์²

phitak.sir@su.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สิทธิประโยชน์ต่างๆที่จะได้รับของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด (2) การเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม หลังเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด

โดยการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาแบบสร้างทฤษฎีฐานรากโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน โดยการเก็บข้อมูลแบบการสนทนากลุ่ม บันทึกเสียง และการสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร และศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการแปลความและตีความข้อมูล และเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีโดยวิธีการเจาะจงตามลักษณะที่กำหนดไว้ เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆที่จะได้รับ หลังการเกษียณอายุงาน การเตรียมความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย สุขภาพร่างกาย การใช้เวลาว่างและด้านครอบครัวสังคม โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้ คือ 1) ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การออกแบบการวิจัย ขอบเขตการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก และเครื่องมือสำหรับการวิจัย 3) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปผลการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า 1) เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เกือบทั้งหมด มีความรู้ความเข้าใจดีต่อการเตรียมความพร้อมหลังเกษียณอายุงาน แต่มีเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ เพียงส่วนน้อยที่ครอบครัวมีฐานะค่อนข้างดี จึงไม่เห็นความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน 2) เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ มีสถานะการเตรียมความพร้อมค่อนข้างดีใน 5 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านครอบครัวและสังคม และได้มีการจัดระดับปัญหาในด้านต่างๆที่เกิดขึ้น โดยพบว่า ปัญหาด้านสุขภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ปัญหาด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง และ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² รองศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับน้อยที่สุด 3) ข้อเสนอแนะที่ทางกลุ่มสนทนาเสนอให้ชุมชนสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ดำเนินการ คือ การจัดทำคู่มือการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โครงการฝึกอบรมอาชีพเสริมหลังเกษียณอายุงาน และโครงการเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพเสริม

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน เจ้าหน้าที่ชุมชนสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ทฤษฎีฐานราก

Abstract

The Objectives of this research were to study (1) various benefits that retirees of the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited would be given (2) preparation for economic and social aspects after retirement of the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited officers.

This qualitative research aimed to study grounded theory model by using focus group discussion. Those who joined the focus group discussion were 10 officers of the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited aged 55 years and over. During the discussion, voice recorder was used together with action observation. Documentary analysis, related research literature review, data analysis were interpreted as well as theoretical sampling with prescribed characteristics so as to find various benefits gained after retirement. Economic aspects preparation, dwelling, health, free time spending and family and social aspect were studied the following procedure : 1) related research literature review 2) research methodology comprised of research design, research limitation, data providers and research tools 3) data analysis by the summary of focus group discussion.

The results showed that 1) most of the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited officers understood the preparation for retirement. Only a few of them who were well founded that did not feel the necessity of retirement preparation. 2) five aspects that the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited officers were well prepared were economic, dwelling, health, free time spending and family and social. When these aspects were ranked, it was found that health was the highest problem, economic problem was moderate and dwelling was the lowest problem. 3) Suggestions for the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited from the focus group discussion were to produce guidelines for retirement preparation, to set up exercise for health project, training course on occupation after retirement and loan for part time self-employment project.

Keywords: Retirement preparation, The Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited Officer, Grounded Theory

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเกษียณอายุในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ซึ่งไม่มีการปรับเปลี่ยนอายุเกษียณมาตั้งแต่ ปี 2494 ขณะที่อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดเปลี่ยนจากประมาณ 44 ปีใน พ.ศ. 2494 เป็นประมาณ 75 ปีใน พ.ศ. 2553 ทำให้อายุหลังเกษียณยืนยาวขึ้นมาก เป็นภาระทั้งงบประมาณและภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ โดยทั่วไปบุคคลที่ประกอบอาชีพในหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน เมื่อถึงช่วงอายุที่หน่วยงานกำหนดไว้ บุคคลเหล่านั้นจำเป็นต้องออกจากงาน ซึ่งเกณฑ์การเกษียณอายุของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกันไปตามลักษณะงาน สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ส่วนใหญ่มักอยู่ในช่วงอายุ 55 ปีขึ้นไป งานลักษณะการให้บริหารหรืองานที่

จำเป็นต้องใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ มักจะกำหนดอายุเกษียณสูงกว่างานที่ใช้กำลังกาย โดยบุคคลที่เกษียณอายุจะมีรายได้อยู่ในรูปบำนาญโดยไม่ต้องทำงาน

การกำหนดอายุเกษียณถือเป็นการเลือกปฏิบัติรูปแบบหนึ่ง โดยมุมมองของสังคมต่อผู้มีอายุเกิน 60 ปี คือ 1) ควรเลิกทำงานเพื่อมีเวลาพักผ่อนมากขึ้น เนื่องจากปัญหาสุขภาพที่มาพร้อมกับอายุที่เพิ่มขึ้น และ 2) เป็นผู้ไม่มีความสามารถที่จะทำงานต่อไปได้ เนื่องจากประสิทธิภาพการทำงานลดลง ไม่สามารถแข่งกับวัยแรงงานที่มีทักษะการทำงานสูงกว่าหรือมีการศึกษาคือว่า คำกล่าวรวมเช่นนี้ไม่มีการประเมินคุณค่าหรือ ความสามารถในการทำงานที่แท้จริง ซึ่งหากจะกล่าวไปแล้วคงไม่มีใครอยากเกษียณอายุไปพร้อมกับความยากจนหรือปัญหารายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ซึ่งทุกคนต้องการความร่ำรวย ต้องการมีทรัพย์สินเงินทองโดยเฉพาะเมื่อถึงวัยเกษียณอายุ หลายคนอาจมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว แต่นั่น คือความประมาทในการใช้ชีวิต ดังนั้น เพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขโดยไม่ต้องประสบปัญหาทางการเงิน ควรมีแนวทางในการเตรียมความพร้อมและการวางแผนทางการเงินสำหรับชีวิตและครอบครัวเพื่ออนาคตที่ดี โดยการยึดหลักที่ว่า “สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และเพิ่มการออม”

สำหรับการเกษียณอายุมีปัญหาต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆค่อนข้างมาก ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านความสัมพันธ์กับคู่ชีวิตและสมาชิกในครอบครัว สำหรับปัญหาทางด้านร่างกาย เกิดความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ เช่น กระดูกเสื่อมทำให้เกิดปัญหาในการเดินระบบประสาทต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาดามองไม่ชัด หูตึง สุขภาพถดถอย ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่างๆตามมา ปัญหาด้านจิตใจ เมื่อมีเวลาว่างมากขึ้นทำให้รู้สึกว่างเปล่าตัวเองต้องคุณค่า หมดความหมายเกิดอาการหงุดหงิด ซึมเศร้า ปัญหาด้านสังคม เกิดจากการขาดการพบปะสังสรรค์ กับสังคมภายนอก ทำให้รู้สึกว่างเปล่าที่เคยมีอยู่หมดไป การได้รับการยกย่องจากสังคมลดน้อยลงไป ความมีคุณค่าและศักดิ์ศรีลดลงหรือหมดไป ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการลดลงของรายได้ทั้งรายได้ประจำและรายได้พิเศษ แต่กลับมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นในการดูแลสุขภาพ ปัญหาด้านการใช้เวลาว่างเกิดความเครียดและความเบื่อหน่าย หากไม่มีงานอดิเรกหรือกิจกรรมต่างๆ ทำ ปัญหาด้านความสัมพันธ์กับคู่ชีวิตและสมาชิกในครอบครัว มีเวลาว่างที่เข้าไปมีบทบาทในครอบครัวที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรู้สึกอึดอัดและไม่พึงพอใจ ทำให้รู้สึกหงุดหงิดและไม่สบายใจ (สุธิดา กิตติศรีวรพันธ์, 2531)

กล่าวโดยสรุป การเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่เกษียณอายุในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านความสัมพันธ์กับคู่ชีวิตและสมาชิกในครอบครัว ผลกระทบข้างต้นมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้เกษียณอายุเป็นอย่างมาก การเตรียมความพร้อมเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลา และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะระหว่างช่วงอายุ 45-60 ปี ซึ่งเป็นช่วงก่อนการเกษียณอายุงาน ผู้ที่มีการเตรียมพร้อมที่ดีมักจะสามารถใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุงานได้อย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษากการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เพื่อทำให้ผู้ที่เกษียณอายุงานได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีการเตรียมพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อการเกษียณอายุอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด
2. เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม หลังเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของการเกษียณอายุ

เกษียณ หมายถึง สิ้นไป โดยราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายของ คำว่า การเกษียณอายุ หมายถึง การครบกำหนดอายุรับราชการสิ้นกำหนดเวลารับราชการหรือการเกษียณอายุงาน (Retirement) เป็นกระบวนการทางสังคมในการประกอบอาชีพที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการจ้างงานต้องออกจากงานเมื่อถึงช่วงอายุที่กำหนดไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเกษียณอายุ หมายถึง การถอนตัวออกจากภาวะการหนึ่งไปสู่ภาวะการหนึ่ง จากสิ่งแวดล้อมหนึ่งไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งเบอร์นไซด์ (Burnside, 1988) กล่าวถึงการเกษียณอายุคล้ายคลึงกับ แอชลีย์ (Atchley, 1994) ว่าเป็นวงจรชีวิตในการประกอบอาชีพที่อยู่ในช่วงต่ำสุดของการจ้างงาน ความรับผิดชอบต่ออาชีพและโอกาสในการทำงานต่างๆ ลดต่ำลงที่สุด บุคคลที่เกษียณจะมีรายได้ในรูปแบบของบำนาญบำนาญ โดยไม่ต้องทำงานเกณฑ์การเกษียณอายุของแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมแต่ละอายุในช่วง อายุระหว่าง 55-65 ปี ซึ่งบางประเทศจะพิจารณาลักษณะงานเข้าประกอบกับการเกษียณอายุ คือ งานระดับบริหารหรืองานใช้สมองจะกำหนดอายุเกษียณสูงกว่างานที่ใช้กำลังกายหรืองานระดับล่างลงมา เช่น ประเทศฝรั่งเศสผู้ปฏิบัติงานในระดับต้นจะเกษียณเมื่ออายุ 55 ปี ระดับกลาง 60 ปี และระดับสูงเมื่ออายุ 65 ปี (วรวรรณ ชัยเชื้อ, 2556)

แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ

การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุถือเป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง ที่มีเป้าหมายอยู่ที่การประสบความสำเร็จและความสุขในชีวิต (Kimmel, 1980, p. 107) หรือที่ประนอม โอทกานนท์ (2554, น. 39) ใช้คำว่าความสุขสมบูรณ์ในชีวิต (Wellness) วิจิตร บุญยะโหดระ (2537, น. 19) แบ่งช่วงชีวิตของบุคคลออกเป็น 3 ช่วง คือ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ ซึ่งช่วงวัยสูงอายุนี้จะเป็นยุคทองของชีวิต หากบุคคลได้มีการวางแผนและเตรียมความพร้อมมาอย่างดีและรัดกุม การวางแผนใช้ชีวิตหลังเกษียณจึงมีความสำคัญมากเท่ากับการวางแผนการศึกษาในวัยเด็ก และการวางแผนในการประกอบอาชีพในวัยผู้ใหญ่

การวางแผนเพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพ บุคคลต้องพิจารณาตนเองและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม ได้แก่ สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น การใช้เวลา สถานที่ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตใหม่ และฐานะการเงินที่เปลี่ยนไป (Kiker & Myers, 1990, p. 53) เพื่อให้กระบวนการนี้ต่อเนื่องเป็นการป้องกันภาวะวิกฤติในช่วงสุดท้ายของชีวิต

สำหรับช่วงระยะเวลาความพร้อมเพื่อเกษียณอายุที่เหมาะสมนั้น นักวิชาการหลายท่านได้กำหนดไว้แตกต่างกัน วิจิตร บุญยะโทตระ (2537, น. 10) แนะนำว่า ควรเตรียมล่วงหน้าประมาณ 10 ปีก่อนเกษียณอายุ ธนยศ โสภาคย์ เกษมสันต์ (2542, น. 1) แนะนำว่า บุคคลควรเริ่มเตรียมตัว 10-20 ปีก่อนเกษียณอายุ ใกล้เคียงกับประสพ รัตนกร (2530, น. 78) ที่สนับสนุนให้ข้าราชการเตรียมความพร้อมตั้งแต่อายุ 40 ปี ในขณะที่ ลีดดี้ และวินบรันด์ (Leedy & Wynbrandt, 1987, pp. 96-97) แนะนำให้บุคคลมีการเตรียมความพร้อมให้เร็วที่สุด โดยให้เริ่มวางแผนเตรียมการไว้ตั้งแต่อายุ 30 ปี

ศรีจิตรา บุญนาค ให้ข้อคิดว่า การเตรียมความพร้อมตั้งแต่วัยเยาว์ โดยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้ตนเป็นที่พึ่งแก่ตนเองในทุกๆ ด้าน Self Support, Self Reliance และ Self sufficiency มีความสำคัญยิ่งเพื่อจะเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอิสระและมีศักดิ์ศรี คงสภาพภาพช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวและสังคมให้ได้นานที่สุด ก่อนจะเข้าสู่ภาวะพึ่งพาและภาวะทุพพลภาพ ทั้งนี้ควรมีการเตรียมการตั้งแต่อายุในครรภ์มารดาเป็นต้นไป (ศรีจิตรา บุญนาค, 2549, น. 99) สอดคล้องกับบุญเทือง โพธิ์เจริญ (2551, น. 122-123) ที่ให้ข้อแนะนำว่าเมื่ออยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนต้องตั้งใจเรียน หมั่นขวนขวายหาความรู้ เพื่อจะมีโอกาสได้งานที่ดี เมื่อถึงวัยทำงาน ต้องตั้งใจทำงานอย่างมุ่งมั่น ซื่อสัตย์สุจริต สร้างผลงานให้เป็นที่ยอมรับเพื่อความภาคภูมิใจของตนเอง รู้จักเก็บออมเงินเพื่อสร้างฐานะและความมั่นคงของชีวิต ไม่ใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือย คิดในยศ อำนาจ ตำแหน่ง ดูแลรักษาสุขภาพร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง เพื่อที่เมื่อถึงวัยเกษียณจะสามารถปรับตัวปรับใจให้กับการที่ต้องออกจากงาน ยอมรับความชราที่มาเยือน และเริ่มต้นชีวิตใหม่ในวัยเกษียณได้อย่างมีความสุข

Atchley (1994, p. 210) แบ่งการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุออกเป็น 2 ระยะ คือ

1. ระยะก่อนการเกษียณนานๆ (Remote Phase) ระยะนี้ความคิดเรื่องการเกษียณอายุยังอยู่ห่างไกลมาก การเตรียมความพร้อมในระยะนี้สามารถเริ่มได้ตั้งแต่ก่อนวัยทำงาน หรือเริ่มเมื่อวัยทำงาน สิ่งที่สามารถเตรียมในระยะนี้ได้แก่

1.1 การเงิน ต้องมีการเตรียมในระยะยาว บุคคลที่ต้องการมีชีวิตหลังเกษียณที่สบายต้องมีการวางแผนด้านการเงินให้มาก

1.2 การใช้เวลาว่าง การพัฒนาทักษะการใช้เวลาว่างจะทำได้ง่ายในวัยหนุ่มสาว เนื่องจากการศึกษาวิชาการต่างๆ เปิดกว้างสำหรับวัยนี้

1.3 การดูแลสุขภาพ สุขภาพวัยเกษียณอายุจะดีได้ต้องได้รับการดูแลอย่างดีตั้งแต่วัยหนุ่มสาว บุคคลที่ไม่ดูแลสุขภาพของตนมาแต่ต้น สุขภาพในวัยเกษียณอายุก็จะไม่ดีตามไปด้วย

2. ระยะใกล้เกษียณ (Near Phase) ระยะนี้บุคคลเริ่มรู้สึกว่าการเกษียณอายุใกล้เข้ามาถึงตนเองแล้ว เช่น อาจเห็นคู่สมรส หรือเพื่อนร่วมงานวัยใกล้เคียงกันเกษียณอายุ สิ่งที่ต้องเตรียมในระยะนี้ได้แก่

2.1 ด้านจิตใจ พยายามยอมรับเกณฑ์ของสังคมที่ถูกกำหนดไว้ ไม่วิตกกังวลกับการเกษียณอายุจนเกินไป

2.2 ด้านทัศนคติต่อการเกษียณอายุ หากบุคคลได้มีการเตรียมความพร้อมในระยะก่อนการเกษียณนานๆ มาอย่างดี จะไม่เกิดทัศนคติด้านลบต่อการเกษียณอายุ

หน่วยงานส่วนใหญ่มักจะจัดโครงการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุให้แก่ผู้ที่เกษียณในที่สุดท้ายก่อนการเกษียณราชการ ซึ่งจะช่วยให้เพียงเรื่องจิตใจและพัฒนาทัศนคติเท่านั้น แต่ไม่สามารถช่วยเหลือในด้านการเงิน ที่อยู่อาศัย และสุขภาพแก่ผู้เกษียณอายุได้ เพราะเรื่องเหล่านี้ต้องใช้ระยะเวลาก่อนขังยาวนานและต้องทำมาโดยสม่ำเสมอในการเตรียมการ

ผลกระทบจากการเกษียณอายุ

การเกษียณอายุเป็นภาวะที่เกิดควบคู่กับการเข้าสู่วัยสูงอายุ จึงทำให้ผู้เกษียณอายุมีการเปลี่ยนแปลงสภาพในขณะเดียวกันถึง 2 อย่าง คือ สภาพภาพเป็นผู้เกษียณอายุกับสภาพเป็นผู้สูงอายุ จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้เกษียณในหลายด้าน ซึ่งล้วนแต่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่

1) ผลกระทบด้านร่างกาย ผู้เกษียณอายุต้องเผชิญกับปัญหาความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ เช่น ระบบประสาท ตามองไม่ชัด หูตึง ระบบกระดูกเสื่อม นอกจากนี้ ทฤษฎีเกี่ยวกับความสูงอายุด้านชีววิทยา ได้แก่ ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmunity Theory) และทฤษฎีระบบภูมิคุ้มกัน (Immune System Theory) กล่าวว่า เมื่ออายุมากขึ้นร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันปรกติน้อยลง พร้อมๆ กับสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองมากขึ้น ทำให้ร่างกายต่อสู้กับเชื้อโรคได้ไม่ดี เจ็บป่วยง่าย และเป็นรุนแรง ยิ่งหากผู้เกษียณอายุขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพก็จะยิ่งทำให้สุขภาพเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว

2) ผลกระทบด้านจิตใจ การเกษียณอายุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันต่อกิจวัตรประจำวัน ผู้เกษียณอายุต้องละทิ้งบทบาททางสังคมที่เคยปฏิบัติมายาวนาน สูญเสียตำแหน่งหน้าที่ อำนาจและเกียรติยศ ในขณะเดียวกัน การเกษียณอายุทำให้ผู้เกษียณถูกตีตราว่าเป็นผู้สูงอายุ ถูกมองว่าไร้ความสามารถ นอกจากนี้ ในวัยนี้ผู้สูงอายุยังต้องเผชิญกับภาวะการสูญเสียบุคคลใกล้ชิด เช่น การเสียชีวิตของคู่สมรส เพื่อนและญาติวัยเดียวกัน รวมถึงการสูญเสียความสัมพันธ์ภาพในครอบครัว เนื่องจากในวัยนี้ลูกๆ มักจะมีครอบครัวและแยกย้ายไปอยู่ข้างนอก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกลดน้อยลง ต่างคนต่างอยู่ การติดต่อสัมพันธ์กันหรือมีกิจกรรมร่วมกันลดลงกว่าแต่ก่อน หากผู้เกษียณอายุไม่สามารถปรับตัวต่อสภาพเช่นนี้ได้จะเกิดความรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า ไร้ความหมาย นำไปสู่การมีอารมณ์หงุดหงิด ซึมเศร้า ระวัง ท้อแท้ ผิดหวัง โดดเดี่ยว ขาดความพึงพอใจต่อสภาพชีวิตในปัจจุบันจนอาจถึงกับฆ่าตัวตายได้ (ประภาศรี มานิตย์, 2542, น. 11)

3) ผลกระทบด้านสังคม การเกษียณอายุเป็นการถอนบทบาททางสังคมภายนอก ทำให้ผู้เกษียณมีสังคมแต่ภายในบ้าน ขาดการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงาน บทบาททางสังคมลดลง อำนาจต่างๆ ที่เคยมีก็หมดไป ส่งผลให้ผู้เกษียณเกิดความรู้สึกว่าตนเองหมดคุณค่า ขาดคนเคารพยกย่อง รู้สึกเหงาและว้าเหว่ ซึ่งหากไม่มีบทบาทใหม่มาทดแทนจะก่อให้เกิดปัญหาทางจิตใจได้

4) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เมื่อผู้เกษียณอายุต้องออกจากงานทำให้รายได้ที่ได้รับลดน้อยลง ซึ่งในช่วงนี้ถ้าการรับมิดชอบของผู้เกษียณเสร็จสิ้นไปแล้วก็จะไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะค่าใช้จ่ายโดยทั่วไปจะลดลง เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับบ้าน อย่างไรก็ตาม จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นบ้าง ได้แก่ รายจ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เสื่อมลง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพ็ญประภา เบญจวรรณ (2558) ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ เป็นการวางแผนการดำเนินการหรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นการเตรียมตัวในการดำเนินชีวิตภายหลังเกษียณอายุทำงาน จึงต้องมีการเตรียมตัวด้านต่างๆ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การเตรียม ตัวด้านจิตใจ 2) การเตรียมตัวด้านร่างกาย 3) การเตรียมตัวด้านทรัพย์สินเงินทอง 4) การเตรียมตัวด้านกิจกรรมการใช้เวลาว่าง 5) การเตรียมตัวด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และ 6) การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย ผู้ที่มีการเตรียมตัวที่ดีจะสามารถใช้ชีวิต ภายหลังเกษียณอายุได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปิยะดา พิศาลบุตร และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2557) ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรเกือบทั้งหมดมีความรู้ดีต่อการเตรียมตัวหลังเกษียณอายุ มีบุคลากรเพียงส่วนน้อยที่ครอบครัวมีฐานะดี ไม่เห็นความจำเป็นในการเตรียมตัว 2) บุคลากรมีสภาวะการเตรียมตัวค่อนข้างดีในทุกๆด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย งบประมาณ การใช้เวลาว่างและด้านสุขภาพ และได้มีการจัดระดับปัญหาในด้านต่างๆ พบว่า ด้านที่อยู่อาศัยมีปัญหาค่อนข้างน้อย และมีปัญหาด้านสุขภาพค่อนข้างมาก 3) ข้อเสนอแนะที่กลุ่มสนทนากลุ่มให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชดำเนินการ คือ จัดทำคู่มือการเตรียมตัวเกษียณอายุ โครงการอบรมวิชาชีพเพื่อเป็นอาชีพเสริม โครงการจ้างงานบุคลากรหลังเกษียณอายุ โครงการกีฬาเพื่อสุขภาพและจัดตั้งชมรมผู้เกษียณอายุ

สุพรรณิ รัตนานนท์, เมธิ จันทชาติ และทยณัฐ ชวนไชยสิทธิ์ (2557) พบว่า รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครูโรงเรียนเอกชนในแต่ละช่วงอายุมีความคล้ายคลึงกัน คือ ผู้ที่จะเกษียณอายุทุกช่วงอายุต้องเตรียมความพร้อมทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการใช้เวลา โดยครอบครัวต้องสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุทุกด้านในเรื่องอารมณ์/ความรู้สึก ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านวัตถุ/สิ่งของ ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุทุกด้านในเรื่องการให้ความรู้ คำแนะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุและการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุน/ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ พัฒนี ทองพืง (2555) พบว่า ผลการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการวางแผนการเงินสำหรับครูโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครกับการวางแผนทางการเงินเมื่อเกษียณ พบว่ารูปแบบที่มีนัยสำคัญทางสถิติของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ระดับตำแหน่งครูปฏิบัติการ (คศ.1) และครูชำนาญการ (คศ.2) เป็นไปตามกรอบการวิจัยที่กำหนด ณ ระดับความเชื่อมั่น 90% โดยปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ และสถานภาพการสมรส ที่นัยสำคัญ ปัจจัยรูปแบบการวางแผนทางการเงินเพื่อวันเกษียณ คือ การลงทุนกองทุนรวม พันธบัตรรัฐบาล ที่นัยสำคัญ ปัจจัยความพร้อมในการเตรียมตัวเพื่อวัยเกษียณที่มีนัยสำคัญ คือ การมีรายได้เพียงพอ และต้องการมีความรู้ด้านการวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณอย่างพอเพียง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยทฤษฎีจะถูกสร้างและได้รับการตรวจสอบ โดยการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยใช้กระบวนการค้นแบบการตีความ

นิยม (Interpretivism) และการสร้างสรค์นิยม (Constructivism) ตามแนวทางของ Charmaz (2006) เพื่อค้นหาความหมาย แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน และผลกระทบจากการเกษียณอายุงาน เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานรากจากข้อมูลเหล่านี้ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการทำความเข้าใจถึง 1) ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน และ 2) ผลกระทบจากการเกษียณอายุงาน เพื่อประโยชน์ในการตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน พร้อมกับกำหนดนโยบาย และการวางแผนของผู้บริหารของสหกรณ์ อันจะนำไปสู่การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของสหกรณ์ต่อไป

2. ขอบเขตด้านประชากร เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ที่มีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป จำนวน 10 ราย ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกที่มีอายุมากกว่า 55 ปี จำนวน 15 ราย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 66.67 ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ช่วงเดือนเมษายน พ.ศ.2559

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อศึกษาการให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน และ 2) ผลกระทบจากการเกษียณอายุราชการ ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ภายใต้หลักการสำคัญคือ ผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เป็นเจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด 2) เป็นผู้มีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป และ 3) มีความยินดีในการเข้าร่วมการวิจัยและให้ข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อใช้ในการสร้างทฤษฎีที่ต้องการศึกษา (Patton, 1990) เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสนทนามีคำตอบที่ซ้ำ ๆ กัน โดยไม่มีประเด็นใหม่แล้ว หรือเรียกว่าทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) ผู้วิจัยจึงหยุดเก็บข้อมูล โดยการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 10 ราย

เครื่องมือสำหรับงานวิจัย

สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือ ได้แก่ แนวคำถามการวิจัยที่ได้รับการพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้นำแนวคำถามดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงและความครอบคลุมเชิงเนื้อหาโดยกำหนดประเด็นคำถามในเรื่อง ความจำเป็นของการเตรียมตัวหลังเกษียณอายุงาน สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับหลังเกษียณอายุงาน ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นหลังเกษียณอายุงาน โดยอุปกรณ์ในการดำเนินการโดยการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก ปากกา รวมถึงตัวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มโดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อเกษียณอายุงานในเรื่องถิ่นที่อยู่อาศัย สภาพเศรษฐกิจ สุขภาพ และการใช้เวลาว่าง ระหว่างผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วยกันเอง

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1) ความรู้ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับหลังเกษียณอายุงานจากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆ พบว่าความเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่ตนเองได้รับเป็นอย่างดีและสามารถคาดการณ์สิทธิประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับหลังเกษียณอายุงานได้ โดยเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ จะได้รับหลังเกษียณอายุงาน ได้แก่ เงินบำเหน็จ และเงินสะสม

1.1 เงินบำเหน็จ ให้ได้รับหลังจากการเกษียณอายุงานแล้ว โดยเงินที่ได้ เท่ากับ อายุงานคูณด้วยเงินเดือนขั้นสุดท้าย จะเท่ากับเงินบำเหน็จที่จะได้รับ

1.2 เงินสะสมสมทบ โดยชุมนุมสหกรณ์ฯ จะหักเงินจากเจ้าหน้าที่ไว้ 5% ของเงินเดือนที่ได้รับในแต่ละเดือนจนถึงเกษียณอายุงาน พร้อมดอกเบี้ยในอัตราที่กำหนดไว้ โดยจะทำการแยกบัญชีของแต่ละรายไว้

โดยการทราบสิทธิประโยชน์ที่เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ จะทำให้เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์แต่ละคนสามารถประมาณการรายรับที่เกิดจากบำเหน็จและเงินสะสมหลังเกษียณอายุได้ และคาดการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเงินค่ารักษาพยาบาลในกรณีที่เกิดการเจ็บป่วยต่อตนเองและครอบครัว ซึ่งจำเป็นที่จะต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเป็นจำนวนมากได้

2) การเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด จากการสนทนากลุ่มย่อย พบว่ามีการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุทุกคน โดยเจ้าหน้าที่ฯ จำนวน 8 ราย ได้มีการเตรียมความพร้อมตั้งแต่อายุ 45 ปี และเมื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อเพื่อนๆ บุคลากรเกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณจากประสบการณ์ที่มีโอกาสพูดคุย พบว่ามีเจ้าหน้าที่อย่างน้อยครึ่งหนึ่งที่มีการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณตั้งแต่ยังไม่ใกล้เกษียณอายุ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่มีฐานะทางครอบครัวไม่ค่อยดีนัก มีเงินเดือนที่ได้รับในปัจจุบันและผลประโยชน์คาดว่าจะได้รับในอนาคตค่อนข้างน้อย หรือต้องมีการดูแลพ่อแม่ ญาติหรือบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหลังเกษียณอายุราชการ สำหรับเจ้าหน้าที่อีกประมาณเกือบครึ่งหนึ่งที่ไม่สนใจหรือไม่มีความกระตือรือร้นในการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุราชการ โดยส่วนใหญ่ครอบครัวมีฐานะค่อนข้างดี ตำแหน่งหน้าที่การงานมั่นคงและคาดว่าจะได้รับเงินเดือนค่อนข้างสูงนอก จากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ฯ อีกจำนวนหนึ่งคิดว่าเงินบำเหน็จที่ได้รับหลังเกษียณเมื่อรวมกับเงินสะสมจากการเก็บหอมรอบริบหากตั้งแต่วางงานใหม่ๆ และใช้อย่างประหยัดน่าจะเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ซึ่งจะไม่เห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน ซึ่งจากการสนทนาผู้วิจัยพบว่าสามารถจำแนกการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านครอบครัวและสังคม โดยเจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความคิดเห็นโดยรวม ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ การเตรียมความพร้อมในด้านเศรษฐกิจเพื่อการเกษียณอายุของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ด้วยวิธีการออมจากรายได้ประจำ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ประมาณครึ่งหนึ่งได้รับเงินเดือนเริ่มต้นเมื่อเข้าทำงานน้อย และไม่มีโอกาสในการประกอบอาชีพเสริม การเตรียมความ

พร้อมด้านเศรษฐกิจของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่จึงมักเริ่มทำเมื่อมีเงินเดือนสูง และค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวลดลง ซึ่งบุคลากรต้องมีอายุอย่างน้อย 50 ปีขึ้นไป การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่มักอิงกับรายได้และค่าใช้จ่ายประจำที่ตนเองได้รับในปัจจุบัน จึงพบปัญหารายได้หลังเกษียณต่ำกว่าที่คาดไว้ เช่น ปัญหาเรื่องอัตราเงินเฟ้อ ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ซึ่งเงินสวัสดิการครอบคลุมไม่ถึง ปัญหาผู้ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูผู้มีอุปการคุณหรือญาติ กล่าวได้ว่าการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจเพื่อการเกษียณอายุราชการเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ทำได้ยาก การออมเงินนอกเหนือจากบำเหน็จรายเดือนจึงต้องเก็บเพื่อไว้ก่อนข้างมาก และต้องมีการปรับตัวภายหลังเกษียณอายุราชการเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น โดยการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลงให้มากที่สุด เช่น ค่าสังฆนาการ การท่องเที่ยวและบันเทิง ค่าเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับราคาแพง เป็นต้น

2.2 ด้านที่อยู่อาศัย เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด จำนวน 8 รายหรือ 80% มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง บางรายกู้ยืมจากชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่อนเงินกู้ยืมดังกล่าวหมดแล้ว ที่เหลือมีบ้านเป็นของตนเองมาก่อนเข้าทำงานที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ สำหรับเจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง จะกลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมในต่างจังหวัดหลังเกษียณอายุงาน

2.3 ด้านสุขภาพร่างกาย เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกายโดยรวมค่อนข้างดี เพราะทางหน่วยงานมีโครงการออกกำลังกายทุกวันพุธของแต่ละสัปดาห์ ซึ่งปัญหาด้านสุขภาพนั้นเป็นปัญหาหลักในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน และมีผลกระทบไปยังเศรษฐกิจ การใช้เวลาว่าง ครอบครัว และสังคมของเจ้าหน้าที่หลังเกษียณด้วย ในปัจจุบันทางชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ มีสนามหญ้าและลานออกกำลังกายสามารถใช้เดินหรือวิ่งออกกำลังกายได้

- การเตรียมความพร้อมด้านการออกกำลังกาย โดยทางชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีโครงการออกกำลังกายทุกวันพุธของแต่ละสัปดาห์ โดยใช้สนามหญ้าและลานออกกำลังกายสามารถใช้เดินหรือวิ่งออกกำลังกายได้

- การเตรียมความพร้อมด้านการตรวจสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีการตรวจสุขภาพประจำปีบ่อยขึ้นโดยการตรวจปีละ 2 ครั้ง

- การเตรียมความพร้อมด้านอาหารการกิน โดยเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีการกินอาหารเพื่อสุขภาพ อาหารแบบชีวจิต การรับประทานข้าวไรเบอร์รี่ ข้าวกล้อง การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ฯลฯ

2.4 ด้านการใช้เวลาว่าง เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีการเตรียมความพร้อมในด้านการใช้เวลาว่าง เช่น การทำงานอดิเรก การท่องเที่ยว การทำงานบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ การเข้าวัดทำบุญ ศึกษาธรรมะ การทำสวน ฯลฯ ส่วนใหญ่ต้องการอยู่กับลูกหลาน มักจะให้ความสนใจใช้เวลาว่างในการทำอาหารเพื่อรับประทานเอง การปลูกต้นไม้ ทำงานบ้าน รับ-ส่งบุตรหลานไปโรงเรียน เป็นต้น สำหรับเจ้าหน้าที่ของชุมนุมฯ ที่ต้องการเดินทางออกไปท่องเที่ยว มักจะใช้เงินเก็บที่สะสมไว้หรือจากการเก็บออมในแต่ละ

เดือน ซึ่งอาจจะเป็นการท่องเที่ยวภายในประเทศหรือต่างประเทศ และมักจะเดินทางไปท่องเที่ยวในช่วงมีการหยุดติดต่อกันหลายๆ วัน

2.5 ด้านครอบครัวและสังคม เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีความกังวลกับการเตรียมความพร้อมในด้านสังคมและครอบครัวมาก เนื่องจากส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับลูกหลานของตนเอง นอกจากคู่สมรสและมีบุตรหลานเพียงจำนวนน้อยที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานก่อนเกษียณค่อนข้างสูงที่อาจได้รับผลกระทบจากสังคมอันเนื่องมาจากการได้บังคับบัญชา เพื่อนบ้านหรือสังคมภายนอก อาจจะกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเตรียมตัวด้านสังคมและครอบครัวมากนัก

2.6 ปัญหาที่เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด พบในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน จากการสนทนากลุ่มพบว่าในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านครอบครัวและสังคม โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคาดว่าจะเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ โดยให้มีการกำหนดระดับปัญหาในด้านต่างๆ ตั้งแต่ระดับน้อย ปานกลาง และมากตามลำดับ ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนาเห็นว่าปัญหาด้านสุขภาพจะเป็นปัญหามากที่สุด ปัญหาด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาด้านที่อยู่อาศัยจะเป็นปัญหาน้อยที่สุด

3) บทบาทของประธานกรรมการชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด และบทบาทของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ที่มีต่อการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน จากการสนทนากลุ่มเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เกี่ยวกับบทบาทของประธานกรรมการฯ ที่มีต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน สรุปได้ดังนี้

3.1 บทบาทของประธานกรรมการชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ควรจะส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ มีการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โดยจัดทำโครงการหรือกิจกรรมดังต่อไปนี้

(1) การจัดทำคู่มือการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โดยมีเนื้อหาด้านความจำเป็นในการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุงาน ตลอดจนสิทธิประโยชน์ที่เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ฯ ได้รับหลังเกษียณอายุงาน โดยปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน แนวทาง/วิธีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เพื่อการเกษียณอายุงาน และเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวผ่านอินทราเน็ตของหน่วยงาน การอบรม/สัมมนาเจ้าหน้าที่ฯ ในวาระต่างๆ เช่น การปัจฉิมนิเทศเจ้าหน้าที่ที่จะเกษียณอายุงาน โดยหน่วยงานที่ร่วมกันจัดทำคู่มือได้แก่ สายสนับสนุนองค์การ และสายพัฒนาและสารสนเทศ

(2) โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เพื่อรองรับการมีสุขภาพที่ดีทั้งในปัจจุบันและหลังเกษียณอายุงาน อีกทั้งยังช่วยป้องกันโรคภัยไข้เจ็บที่อาจเกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคตได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและลดค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพในช่วงเวลาหลังเกษียณอายุงาน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ควรร่วมกันจัดทำโครงการนี้ คือ สายสนับสนุนองค์การ และสายพัฒนาและสารสนเทศ

(3) โครงการฝึกอบรมงานอาชีพเสริมหลังเกษียณอายุงาน โดยให้เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ฯ ที่ต้องการจะเพิ่มรายได้หรือใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยเฉพาะช่วงหลังเกษียณอายุงาน เช่น การเช่ารถขับ

แท็กซี่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งโครงการนี้สามารถนำไปใช้ได้กับผู้ที่ทำงานในปัจจุบันและผู้ที่จะเกษียณอายุงานไปแล้ว หน่วยงานที่ควรร่วมกันจัดทำโครงการนี้ ได้แก่ สายสนับสนุนองค์กร และสายพัฒนาและสารสนเทศ

(4) โครงการเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพเสริม เพื่อสนับสนุนให้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรประกอบอาชีพเสริมในช่วงเวลาที่ทำงานอยู่ และเมื่อเกษียณอายุแล้วเป็นการช่วยเหลือบุคลากรที่มีเงินเดือน หรือบำเหน็จ/บำนาญน้อย ตลอดจนผู้ที่มีการรับผิดชอบบุคคลอื่นในครอบครัวด้วย หน่วยงานที่ควรร่วมกันจัดทำโครงการนี้ ได้แก่ สายธุรกิจ และสายพัฒนาและสารสนเทศ

3.2 บทบาทของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ในการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุงาน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง โดยบางโครงการสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน โดยเฉพาะปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาด้านที่อยู่อาศัย โดยเรื่องสำคัญที่เจ้าหน้าที่ฯ จะต้องคำนึงถึงเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน มีดังนี้

(1) การเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน ยิ่งเริ่มเร็วเท่าไรยิ่งดี เพราะหากเริ่มช้า บางคนอาจเตรียมตัวไม่ทันเนื่องจากต้องใช้เวลาในการเตรียมตัวนาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ เป็นต้น

(2) การหลีกเลี่ยงไม่กู้หนี้ยืมสินเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงเวลาใกล้เกษียณอายุงาน เพราะโอกาสที่จะปลดหนี้สินได้หลังเกษียณอายุงานมีน้อย เนื่องจากมีรายได้ที่ลดลงประกอบกับอาจจะไปลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ต่างๆ และอาจจะมีความเสี่ยงเกิดขึ้นได้สูง

(3) การมีชีวิตอยู่ได้เองหลังเกษียณอายุงาน โดยไม่จำเป็นจะต้องพึ่งพาลูกหลาน ญาติ ฯลฯ เช่น การพึ่งพาด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

(4) การรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ เช่น การออกกำลังกาย ซึ่งมีโอกาสเกิดโรคร้ายไข้เจ็บมากกว่าวัยก่อนเกษียณอายุงาน การไม่พึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น ญาติพี่น้อง โดยเฉพาะในช่วงเวลาหลังเกษียณอายุงาน

5) การทำบุญใส่บาตร การทำสังฆทานเป็นประจำ จะทำให้จิตใจผ่องใสและมีความสุข

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1. สิทธิประโยชน์ต่างๆที่จะได้รับจากการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน คือ เงินบำเหน็จเงินสะสม และเงินสวัสดิการต่างๆ ซึ่งผู้ที่จะเกษียณอายุงานมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิประโยชน์ที่ตนได้รับเป็นอย่างดีและคาดการณ์สิทธิประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับหลังเกษียณอายุงานได้

2. การเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน สามารถจำแนกออกได้ 5 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการใช้เวลาว่าง และด้านครอบครัวและสังคม โดยทั้ง 5 ด้านนั้น ผู้ที่เตรียมเกษียณอายุงานได้มีการเตรียมความพร้อมที่แตกต่างกันออกไป

3. สิ่งทีคาดว่าจะเป็ปัญหาในการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุงาน คือ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านที่อยู่อาศัย

4. บทบาทหน้าที่ของประธานกรรมการชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ในการที่จะส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โดยการจัดทำคู่มือการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน โครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โครงการฝึกอบรมงานอาชีพเสริมหลังเกษียณอายุงาน และโครงการเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพเสริม

5. บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ในการให้ความร่วมมือกับกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุงาน และสิ่งที่ควรคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงาน “ยิ่งเริ่มเร็วเท่าไรยิ่งดี” 2) การหลีกเลี่ยงไม่กัหนี้ยืมสินเป็นจำนวนมาก 3) การมีชีวิตอยู่ได้เองหลังเกษียณอายุงาน 4) การรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ และ 5) การทำบุญตักบาตรเพื่อจิตใจที่ผ่องใส

การอภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีความรู้เรื่องการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน ตลอดจนสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับเป็นอย่างดี และได้มีการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุงานในด้านต่างๆ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ สุขภาพ การใช้เวลาว่าง ด้านครอบครัวและสังคมในระดับดี ในด้านที่อยู่อาศัย ระดับปานกลางได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุเทพ พลสวัสดิ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่ามี 2 ด้านอยู่ในระดับดี คือ ด้านร่างกายและด้านจิตใจ ส่วนด้านรายได้ ค่าใช้จ่าย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านงานอดิเรก และการมีส่วนร่วมในสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะดา พิศาลบุตร และพิทักษ์ ศิริวงศ์ แต่สิ่งที่พบจากงานวิจัยนี้พบว่าเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด มีความตื่นตัว และมีการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานอย่างมาก จึงสามารถให้ข้อมูลตลอดจนข้อเสนอแนะในการเกษียณอายุงานได้ค่อนข้างที่ชัดเจน และตรงประเด็น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) พบว่า เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ มีความรู้ต่อการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานในระดับค่อนข้างดี โดยได้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงาน จากข้อค้นพบดังกล่าวมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 สายสนับสนุนองค์กร และสายพัฒนาและสารสนเทศ ควรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานให้กับเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ โดยเริ่มตั้งแต่การเข้ามาทำงานโดยการกำหนดเป็นนโยบายและแผนดำเนินการเพื่อให้เจ้าหน้าที่ชุมนุมฯนำไปปฏิบัติ และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

1.2 หัวหน้าสายสนับสนุนองค์กร ควรสร้างแรงจูงใจในการเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุงานของเจ้าหน้าที่ในสังกัด โดยเฉพาะการเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจและด้านสุขภาพ ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานของหน่วยงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2) ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) พบว่า เจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับหลังเกษียณอายุงานเป็นอย่างดี จากข้อค้นพบดังกล่าวมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นเพียงกฎระเบียบกว้างๆเท่านั้น เช่น วิธีคำนวณบำเหน็จขณะที่เกษียณอายุ แต่ยังไม่สามารถประมาณบำเหน็จบำนาญรายเดือนที่เป็นตัวเงินซึ่งจะได้รับหลังเกษียณอายุงานได้ หรือไม่สามารถประมาณอัตราเงินเฟ้อในอนาคตได้ กองคลังควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับวิธีประมาณเงินเดือนก่อนเกษียณ (Money wage) และค่าของเงินเดือน ณ เวลาต่างๆ หลังเกษียณ (Real wage) ให้กับเจ้าหน้าที่ใหม่ทุกๆ ปี นอกจากนี้ควรจัดโครงการอบรมเกี่ยวกับการออมเงินเพื่อใช้หลังเกษียณอายุงาน โดยเชิญวิทยากรจากธนาคารหรือสถาบันการเงินต่างๆ มาให้คำแนะนำและให้ความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.2 สายสนับสนุนองค์กร และสายพัฒนาและสารสนเทศ ควรจัดทำคู่มือสิทธิประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์ฯ หลังเกษียณอายุงานที่สั้นกระชับ เข้าใจง่าย และมีตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และทำการเผยแพร่ผ่านหนังสือ วารสาร อินทราเน็ต ของหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะเจ้าหน้าที่ของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ซึ่งในครั้งต่อไปควรวิจัยในการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุงานของหน่วยงานภาคเอกชน/รัฐวิสาหกิจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารในหน่วยงานนั้นๆ และสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั่วทั้งองค์กร

บรรณานุกรม

- วรวรรณ ชัยเชื้อ. (2556). การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุราชการทหารบกประจำการ ณ กรมการทหารสื่อสาร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัฒน์ ทองพิง (2555). รายงานวิจัย การวางแผนการเงินส่วนบุคคลเพื่อวัยเกษียณอายุ: กรณีศึกษาเฉพาะครูโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุพรรณิ รัตนานนท์, เมธิ จันทชาติ และทณัฐ ชวนไชยสิทธิ์. (2557). รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน กรณีศึกษาครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดนนทบุรี. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL)*, 4(1), 82-101.
- เพ็ญประภา เบญจวรรณ. (2558). การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 2(1), 82-92.

ปิยะดา พิศาลบุตร และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). การเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ
ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช วารสารวิชาการ *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(3),
202-216.

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.

Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd edition). Newbury Park, CA: Sage.

